

Rakke Valla Hariduse Seltsi 102 aastaringi

Aime Kinnepi ettekanne 8.augustil 2015.a Eesti Kultuuriseltside Ühenduse mõttetalgutel Kambjas.

Seltsitegevuse tekkele Eestis andsid tõuke seoses pärisorjuse kaotamisega toimunud muutused ühiskonnas. Rahva eneseteadvuse tekkimine innustas seltse asutama. Talurahvakoolide asutamine andis võimaluse omaalgatust üles näidata ja seda laiemalt rakendada. Enamasti olid uut laadi kultuuriühenduste – laulu ja mänguseltside asutajad rahvuslikult meelestatud rahvakoolide õpetajad. Rakke Rahva Hariduse Seltsi eelkäijaks sai Rakke laulu ja mänguselts, mis oli välja kasvanud kindlate vaadetega kohaliku kooliõpetaja Hans Jürgensi pereliikmetest koosnevast laulukoorist.

Järgnenud aastakümnel kujunesid kõige laiaulatuslikumaks rahvusliku liikumise avaldusvormiks Eestis haridusseltsid. Nii võtsid ka Rakke lähikonna kolm ärksa meelega talupoega nõuks asutada kohalik rahvahariduse selts. Seltsi põhikirja kaks peamist eesmärki olid kooli avamine ja koolivälise hariduse edendamine. Kubermangu seltsiasjade nõukogu keeldus seltsi küsimust arutamast, põhjendades seda asjaoluga, et vähese hariduse tõttu ei ole asutajaliikmetele seltsi eesmärkide täitmine jõukohane. Rakke rahvahariduse selts registreeriti alles pärast kolmanda avalduse esitamist, kui seltsi asutamine väikeses Rakke asulas oli lisaks Postimehele veel mitme teise ajalehe kaudu suure tähelepanu osaliseks saanud. Pärast avalduse registreerimist kinnitati põhikiri ja väljastati 24. veebruaril 1914.a seltsile tegevusluba.

Ülemaaliseks suursündmuseks kujunes Rakke seltsimaja valmimine 1924.aastal. Seltsimaja ja selle teisele korrusele asutatud 6-klassilise Rakke algkooli ehitus läks maksma üle kolme miljoni marga. Ehituse suurimaks toetajaks oli Rakke suurtööstur Karl Kadak. Vabariigi president Konstantin Päts määras seltsile 4000 krooni suuruse toetuse. Seltsimajja sai ruumid ka 1912. aastal seltsi poolt asutatud raamatukogu. Avarat saali ja näitelava kasutasid seltsi oma laulukoor ja näitetrupp. Seltsi algusaastatel laenutati dekoratsioonid ja kostüümid lausa Estonia teatrist. Peod seltsimajas olid rahvarohked. Korraldati teeõhtuid, kevad-, sügis- ja jõulupidusid, keedukursusi, käsitööõhtuid. Esinesid kohalik pasunakoor ja džässbänd . Pidudest saadavat tulu kasutati seltsi tegevuseks. Rahvas hindas haridusseltsi tegevust rahvusliku kasvatus ja kultuuritöö edasiarendamisel ning võttis aktiivselt seltsielust osa. Seltsis toimuvat kajastati ajalehtedes Päevaleht, Vaba Maa, Postimees, Tallinna Teataja ja Järva Teataja. Seltsimaja 90-ndal aastapäeval tähistas Rakke rahvahariduse seltsi õiglusjärglasena asutatud Rakke Valla Hariduse Selts 1944.a. sõjatules hävinud seltsimaja asukoha mälestuskiviga ja kooli asukoha mälestustahvliga.

1996. aastal taasloodud enesetäiendamise ja õppimisest, kultuuri viljelemisest ning kultuuriväärtuste hoidmisest huvitatud inimestest koosnev 14 liikmeline selts on kasvanud 46 liikmeliseks. Selts käib koos Rakke gümnaasiumi õpilaskodu ruumides,

mille kasutamise eest vald üüri ei võta. Sama hoone viies toas paikneb Rakke Valla Hariduse Seltsi poolt 2000. aastal avatud rohkem kui 5000 museali sisaldav seltsi koduloomuuseum. Rakke muuseumi teemavaldkonnad on: paikkonna aja- ja kultuurilugu, töö- ja tarbeesemed 17. - 20. sajandist, kodukoha põllumajanduse, tööstuse ja ühistegevuse ajalugu, valla koolide ajalugu, koolides kasutatud õppevahendid ja õppematerjalid alates 19. sajandi ärkamisajast. Lisaks muuseumiööl toimuvatele üritustele koostatakse näitusi nii muuseumis kui väljaspool. Kaasatakse kooliõpilasi kogutud materjalide uurimisse.

Seltsi üheks eesmärgiks on inimestele eneseharimisvõimaluste loomine, õpiharjumuste kujundamine ja silmaringi laiendamine. Selleks on korraldatud õppepäevi, loenguid, kohtumisi, näitusi, moodustatud õpiringe ja huviühendusi, läbi viidud kursusi, konkursse. Seltsi liikmetel on olnud võimalus osaleda arvuti-, giidi-, raamatupidamise-, näitejuhtide kursustel. Loengutega on käinud esinemas lektorid üle kogu vabariigi. Traditsiooniks on muutunud seltsi kevad- ja sügispäevad.

Üheks menukamaks tegevuseks seltsis on olnud näitemänguharrastus. Alustades lühinäidenditega on jõutud eduka esinemiseni harrastusteatri ülevaatusel professionaalsete juhendajate käe all tegutsevate huviteatri kõrvale Andrus Kiviräha mahuka näidendiga „Uljas neitsi“.

Kõigi valla kolme kooli õpilastele korraldatud üritustel on rõhutatud kodukoha seotust tähistatava sündmusega. Näiteks Kreutzwaldi aastal Marta Sillaotsa sünnimajas asuva raamatukogu ruumes läbi viidud traditsiooniline kirjanduslik võistlus „Trips-traps-trull“ oli pühendatud Rakke lähedal sündinud Fr. R. Faehlmanni loomingu tundmisele. Õpilastele on korraldatud omaloomingu-, kirjanduse tundmise-, joonistus-, anekdootide rääkimise-, ristsõnade lahendamise võistlusi ja viktoriine. Õpilased on sagedased külalised seltsi muuseumis. Kui me kutsume noori oma tegemistes rohkem osalema, mõistavad nad tulevikus aktiivsemalt seltsielus kaasa lüüa.

Seltsiliikmete keskmine vanus on 64,5 aastat. Seltsi vanim liige on 86, noorim 29aastane. Üle-eelmisel aastal liitusid seltsiga kaks ja eelmisel aastal kaks 28 - 35 aastast noort inimest. Liikmeks astutakse sageli pärast mitmel eelneval seltsi üritusel osalemist. Leitakse, et selts on koht, kus on võimalus end arendada ja huvitavatel üritustel kaasa lüüa.

Aastamaks on sümboolne (2€) Omatulu saadakse peamiselt trükiste müügist. Kodulehekülge on seltsil 2003. aastast alates. Kõikide ürituste toimumisest informeeritakse lisaks kodulehele valla infolehes Rakke Kaja, kuulutuste kaudu asutustes ja kuulutuste tulpadel, ka külades, suurematest sündmustest teavitatakse maakonnalehes Virumaa Teataja. Viimane tunneb sageli huvi meie ürituste vastu ja avaldab artikleid toimunu kohta. Ise kirjutame sõnumeid nii maakonna- kui vallalehele. Kõigile üritustele on kõik teretulnud, osalejaile tasuta, väljaarvatud igaaastaste kultuurilooliste ekskursioonide osaline sõidukulu. See distsiplineerib

osalejaid, kuna alati kipub olema rohkem soovijaid kui bussis kohti. Seltsirahva jalajälgi leidub üle kogu Eesti, kaasaarvatud Kihnus, Saaremaal, Hiiumaal ja Vormsil. Alustades kodukohale kõige lähema, Emumäe tipust, on rännutee viinud Kassinurme mägedele, Varbola linnamäele, Paldiski ja Ontika paekallastele, Munamäe vaatetorni, Pokumaale, Elistvere loomaparki, Kadrioru lossi, Tallinna botaanikaaeda, Tori pörgusse ja Piusa liivakoobas-tesse, Kohtla-Nõmme kaevandusmuuseumi, Valaste joa juurde, Puhta vee teemaparki, Võsu, Pärnu ja Peipsi randa. Matkatud on Endla ja Seljamäe ning koduümbruse matkaradadel. Kontserdi- ja teatrikülastusi on olnud Tallinnas, Tartus, Kuressaares, Pärnus, Rakveres ja Seto talumuuseumi õuel.

Meenuvad koostöös Rakke gümnaasiumi ja kohalike asutuste, organisatsioonide ning seltsidega toimunud konverentsid: „Faehlmann – 210“, „Eduard Wiiralti noorusmaal“, „Heinrich Riikoja – 90“, Riho Lahi – 100“, mille raames paigaldati seltsi algatusel ja toel hauakivi viimase matmispaigal Ao kalmistul. Seltsi paigaldatud on mälestustahvlid kirjanikule ja tõlkijale Marta Sillaotsale ja tema vennale, zooloog Heinrich Riikojale nende sünnimajal. Oleme talgupäevadel tähistanud mälestustahvlitega endiste koolimajade asukohad Rakke vallas, samuti Rakke ümbruse lubjapõletusahjude asukohad ja lubjatööstur Karl Kadaka 1910. aastal Rakkesse ehitatud, tänaseni säilinud unikaalse lubja-põletuse ringahju ja korstna. Vaatamata meie pingutustele ajakirjanduse abiga korstna säilitamisele kaasa aidata, on korsten hävimisohus. 7. augustil käisime koos Lääne-Virumaa muinsuskaitse inspektoritega korstna seisukorda hindamas. Ehk annab sellega veel midagi ette võtta.

Kohtumisõhtute külalisteks on olnud: tuntud kirjanikud, kunstnikud, teadurid, kirjandusteadlased, Rakkes sündinud geeniteadlane Andres Metspalu, rukkikuningas Hans Kruusamägi jt. Kasusaajaid on meie üritustel lisaks seltsiliikmetele palju: alustades seltsiliikmete pereliikmetest, sõpradest-tuttavatest, lastest ja lastelastest, koduvalla inimestest ning lõpetades külalistega naabervaldadest ja naabermaakonnast.

Igal aastal saadakse tegevustoetust Rakke vallalt (umbes 25 - 30% ulatuses eelarvest.) Eesti kultuuriseltside ühendusega liituti selle asutamisaastal 1997. Nii on varasematel aastatel olnud seltsile suureks abiks võimalus saada tegevustoetust lisaks moraalsele toetusele ühenduselt . Aasta aastalt on vähenenud toetussummad kultuurkapitalilt. Projektitoetust oleme saanud veel Pandivere inkubatsiooni keskuselt ja kohaliku omaalgatuse programmilt KÜSKI kaudu. Ometi on valmis saanud rahastamist vajav järjekordse seltsi väljaande „Laula, laula suukene, liigu, linnukeelekene. Regilaul Rakke ümbrusest - Koeru ja Simuna kihelkonnast“ käsikiri ja oktoobris toimub koos Rakke kooli ning Järva-Jaani ansambliga „Arhailised mehed“ regilaulu esimene õpituba. Seltsi poolt välja antud trükised on meie mõtteloo jäädvustajad, olles ühtlasi sillaks meie eelkäijate, meie ja tulevaste põlvede vahel. Kõigi meie trükiste ilmumisel on olnud alati üheks toetajaks Eesti Kultuuriseltside Ühendus. Meie raamatud on jõudnud Inglismaale, Ameerikasse, Lätti, Venemaale, Soome ja mujale.

Seltsil on oma lipp ja logo, mida on kasutatud kujunduselemendina seltsi meenete (klaas, kruus, kleebis, trükised) valmistamisel. Meile on alati abikäe ulatanud kohalikud asutused ja organisatsioonid. Tänu mõtlemise inimestele, kes meie seltsielu teele on sattunud, seda omalt poolt rikastanud ja meid abistanud. Suur tänu kõigile meiega koostööd teinud sõprusseltsidele: Järvamaa Koeru Haridus- ja Kultuuriselts, Salla Mõisa Selts, Muuga Maanaisteselts EHA, Juhan Kunderi Selts Rakverest, Jõgevamaa Metsaselts, lauluselts Kuldne Kungla Pärnust, Vanemuise Selts ja Eesti Keele Kaitse Ühing Tartust, Johannes Aaviku Selts Tallinnast, Läti Eesti Selts Riiast.

Eelkõige kannab seltsielu endas kodukoha elujõudu. Rakke Valla Hariduse Seltsil on oma osa paikkonna maine kujundajana, elanike haridustaseme tõstjana ja kultuurilise identiteedi kandjana. Seltsitegevus väärtustab meie aega ja meie inimesi. Seltsirahvas kutsub alati kõiki kaasa mõtlema ja tegutsema. Meie ühine eesmärk on kodukoha kultuuriloo hoidmine, rikastamine ja säilitamine. Rakke haridusseltsi minevik ja olevik on märkimisväärsed. Sellest räägivad ka tänukirjad ETKA Andraselt, Eesti Kultuuriseltside Ühenduselt, maakondlikelt näitemängupäevadelt; esinemised Eesti televisiooni saates „Ajavaod“ ja pärandiralli maakondlikul peatusel Sallas, esinemis- ja osalemiskutsed maakonnakeskusesse, naabermaakondade üritustele. Minevikult õppides panustame seltsiliikumise olevikku, et kindlustada selle tulevik. Meenutades seltsi loojate sihikindlust ning rääkides praeguste seltsiliikmete tegemistest, on kindlustunne seada samme 103-ndale aastaringile. Ainsaks murepilveks meie kohal on oht jääda ilma praegusest kooskäimise kohast ja muuseumiruumidest. Kuigi õpilaskodu hoonel on suur ajalooline ja kultuuriline väärtus, on hoone siseruumides liialt palju ümber ehitatud ja seetõttu ei saa maja arhitektuurimälestisena arvatavasti arvele võtta.

Aime Kinnep Rakke Valla Hariduse Seltsi juhatuse esimees